

Het Gezicht van de Struisvogel

(hoofdstuk 1 en 2)

1

De helderwitte wolken stil in de blauwe lucht als een geschilderd decor. Daaronder de huizenrij roerloos blakend in de zon en windstil voor het open raam de al groen uitlopende populier. Nergens waarmijn vriend Tjerk kijkt ook maar enige beweging. Alleen ineens, opgeschrikt door een gedachte, een duif die uit de boom vertrekt om gehaast en rechtlijnig koers te zetten naar een, zo te oordelen, vastomlijnd doel. Have en goed moest het beest achterlaten; dat doel was het enige dat het net nog mee kon nemen. Binnen in het huis de stilte met haar geluiden. Het geluid onder andere van een boterham met kaas die in een mond gepropt en gekauwd wordt. Nooit eerder gehoord, dit geluid. Kauwend kijkt hij de kamer rond. De boekenkast, de televisie, de lage tafel, en de bank met daarachter de plantenrij die het deel van de voorkamer afschermt waar zijn vierjarige zoon Daan, onzichtbaar en onhoorbaar, bezig is aan zijn ingewikkelde Legobouwsels. Alles is er, zoals het er gisteren was, zoals het er al jaren was. Alles gewoon, maar waarom staren zij hem zo vreemd aan, de dingen? Alsof het aan hem te zien is dat hij vanmorgen met zijn verkeerde hoofd uit bed is gestapt.

Ja, dat hoofd van hem. Van de drank kan het niet zijn. Dan moet het haast wel vanwege Petra zijn, haar definitieve vertrek gisteren na bijna twaalf jaar huwelijk. Of nee, het komt natuurlijk van die droom vannacht.

Dolend over een eindeloze vlakte kwam hij bij een gigantisch, wit, haast hemels gebouw. Hij ging er binnen om de weg te vragen omdat hij niet meer wist waar hij was en in welke richting hij verder moest. Gangen zonder begin en zonder einde, met aan de ene kant liften en aan de andere kant deuren waarachter druk getyp klonk. Het hele gebouw gonsde trouwens van de bedrijvigheid. Een soort ministerie waar duizenden ambtenaren bezig waren met registreren, calculeren, controleren en dirigeren. Maar telkens als hij aanklopte of een deur zomaar opende dan was er niemand. Alsof hij horende ál te horend was geworden of ziende niets meer zag. 'Is daar iemand?' riep hij.

'Is daar iemand?' galmden de gangen de vraag naar hem terug.

'Ja, ik!' riep hij.

'Ja, ik!' was het enige antwoord dat het gebouw hem gaf.

Oké. zijn paniek was pas daarna begonnen toen bleek dat hij geen uitweg meer kon vinden en het tot hem doordrong dat hij gedoemd was eeuwig in het gebouw rond te dwalen, zoekend naar wie, zonder hem - of haar - te vinden.

Klaar met kauwen staat hij op en loopt naar de ronde spiegel in de gang. Daar, vlakbij maar onbereikbaar ver, is zijn goeie hoofd met de korte stugge zwarte haren, met de te dicht bij elkaar staande bruine ogen en de overdreven wenkbrauwen, met de veel te ver naar voren reikende smalle neus en die rare terugwijkende jukbeenderen. met de opvallend naar achter geplaatste onderkaak, zijn kin welbeschouwd toch meer een deuk dan een uitsteeksel. En dat alles geplaatst op een veel te lange en te dunne nek. Ja, hoe je het ook wendde of keerde, toch een beetje een vogelkop. dat hoofd

Uit "Het gezicht van de struisvogel", *de roman van een herinnering* (Hilbert Kuik) pg2

van hem. Hij bestudeert het nauwgezet, als om het zich in te prenten. De kop in de spiegel vertoont een glimlach terwijl hij er absoluut zeker van is dat het hoofd voor de spiegel -dat hij voortaan toch zijn eigen hoofd zal moeten noemen- er geen heeft.

Dat gebouw met zijn gangen, liften, deuren en kamers -zo 6

helder ziet hij het nu nog voor zich dat hij het tot in details zou kunnen natekenen. Over details gesproken: alle kamers waren er precies gelijk qua grootte en inrichting, met telkens op dezelfde plek aan de muur het schilderij dat bij zijn moeder in Alkmaar hangt en dat de boerderij voorstelt in de Wieringermeerpolder waar hij vijfendertig jaar geleden geboren is.

Hij heeft deze droom al vaker gehad, maar nooit zo indringend en onontkoombaar als nu. Dat voorspelt, vreest hij, weinig goeds. In de verste verte lijkt het gebouw op het kantoor waar hij al jaren werkt en waar hem ook vaak de angst bekruipt er voorgoed opgesloten te zitten. Op een of andere manier stelt deze interpretatie hem gerust en slaagt hij erin de vreemdheid uit zijn hoofd en uit de kamer te schudden. Ha, zijn verkéerde hoofd? Dit is zijn goeie hoofd, zijn wáre hoofd. Eindelijk zijn echte hoofd dat, merkt hij tot zijn verbazing, weer vol verhalen zit.

Het verhaal bijvoorbeeld over de man die steeds op reis wil. En niet zomaar een beetje op reis, een ónreisbare reis wil hij, in een Onbereisbaar Land. Om er avonturen te beleven en kennis te vergaren over de bedoelingen, mogelijkheden en beperkingen van het leven in het algemeen en het zijne in het bijzonder. En dan weer terug naar huis met de geur van waarheid in zijn neus en de glans van wijsheid in zijn ogen. Hoe deze man al- maar thuisblijft in zijn stad en vrijwel dagelijks naar het bos van zijn stad fietst om daar onder de hoede van zijn vierjarige zoon het ene kabouteravontuur na het andere te beleven, er zijn sprookjeskennis te vergaren omtrent de bedoelingen van het leven, het zijne in het bijzonder, en aldus zicht te krijgen op de toverwaarheid waar al deze kennis naar verwijst. Hoe hij telkens terugkeert zonder geur in zijn neus en zonder glans in zijn ogen. Dat die man dit doet, daarover gaat dit verhaal niet. Het gaat erover dat hij doet alsof dit bos de wereld is en alsof hij zich ermee tevreden stelt de werkelijkheid bij de bomen op te laten houden. Dáárover.

Over tevredenheid.

Over ontevredenheid met tevredenheid.

Het verhaal bijvoorbeeld van de man die zijn herinneringen is kwijtgeraakt. De stappen die er gezet moeten worden in zijn leven kan hij niet zetten omdat hij niet weet wie hij is en waar en waarom en waarom niet. Hij weet dat hij zoeken moet maar telkens als hij in de buurt komt van die herinneringen wordt het donker en krijgt hij zelfs hartkloppingen die hem bang maken en terug doen deinzen. Dus geeft hij het zoeken op. En zo is hij een man geworden zonder gezicht, een man aan wie de jaren voorbijtrekken zonder sporen na te laten. een man die als een struisvogel zijn kop in een droomwereld gestoken heeft waar het normale voortschrijden van de tijd niet bestaat en belevenissen even vluchtig zijn als de afdrukken van de vleugels van een vlinder in de lucht.

Hoe die man op een dag wakker wordt met het besluit dat hij zo niet verder kan en wil. Maar hoe dan wel? Bestaat er misschien ergens een Bureau voor Verloren Herinneringen? Die herinnering móet hij terughebben, desnoods met geweld.

Mensen die bijna doodgegaan waren. weet hij, vertellen dat zij hun hele leven aan zich voorbij zagen trekken en zelfs herbeleefden.

Dus dan maar bijna dood.

Zo gezegd zo gedaan.

Hoe die man tengevolge van slechts een uiterst minieme misrekening net niet bijna doodging.

Zijn hoofd, warmgedraaid, wil door, maar in plaats dat hij de- gene is die de verhalen maakt voelt hij hoe zij hém aan het maken zijn en hem als een lawine dreigen mee te sleuren in een richting die hij niet wenst te gaan. Nog niet tenminste. Hij slaagt er nog maar net in ze stop te zetten. Zo opgewonden is hij ervan geraakt dat hij zijn hart in zijn keel tekeer voelt gaan. En hij moet uitkijken met zijn hart sinds het een halfjaar geleden zijn eerste waarschuwingen begon af te geven, al sprak de cardioloog later dan sussend van 'wat hyperventilatie en wat extrasystooltjes'.

Op weg naar Daan in de voorkamer hoort hij de geluiden van een fanfarekorps dat door de straat marcheert. En vrijwel met- een komt zijn hart tot rust omdat hij zich realiseert dat het van daag Koninginnedag is en niet, zoals hij dacht, een gewone weekenddag. Dát verklaart dan waarschijnlijk dat vreemde hoofd waarmee hij opgestaan is. Niet alleen omdat het een ongewone vrije dag midden in de week is, maar vooral omdat deze feestdag om een of andere door hem nooit achterhaalde reden altijd raar en beladen is geweest. Hoewel hij doorgaans de vriendelijkheid en meegaandheid zelve is en misschien zelfs op een ietwat saaie manier al te constant van humeur, is dit, eens in het jaar, de dag waarop hij ongenietbaar is, er vroeger thuis altijd de grootste rampen gebeurden en er met Petra altijd de agressiefste ruzies plaatsvonden. Over niets, dus over alles.

Daan blijkt niet in de voorkamer te zijn en ongerust loopt hij naar zijn kamertje waar hij ook niet is. Hij ziet de voordeur openstaan en rent de trap af naar buiten. Daar komt Daan, die kennelijk tot de hoek met de muziek is meegegaan, op het trottoir op zijn fietsje teruggedreden.

'Dáántje' roept hij veel te hard zodat de jongen schrikt en pardoes met zijn gezicht voorover in een plas dendert. Hij rent naar de jongen toe, tilt hem op, drukt hem tegen zich aan en omklemt hem zo stevig dat hij nauwelijks nog bewegen en ademen kan. Alsof hij hem jaren niet gezien heeft zoent hij de jongen overdreven heftig en likt intussen zijn gezicht schoon van plas en tranen. In de jongen, beseft hij, omarmt hij zichzelf.. En als hij hem tenslotte weer neerzet is het alsof hij na even zweven zelf weer met beide benen op de grond landt.

Lieve god, érgens moet toch iemand te vinden zijn om hém op te tillen en weer voorzichtig neer te zetten.

'Kom snel, we gaan de muziek achterna,' zegt hij tegen Daan die verbouwereerd zijn gezicht afveegt met de mouw van zijn jack, maar dan begint te lachen om de modderstrepen op het gezicht van zijn vader.

De muziek een keer ingehaald, blijven zij er lang achteraan lopen. Daans vrolijkheid slaat op hem over, verwarmt hem, staat als een dijk om hem heen om de woeste wateren die hem belagen tegen te houden. Was er iets met hem aan de hand? Nee, er is niets met hem aan de hand. Alles mooi en

vrolijk en vredig en onder controle, meldt zijn frontbericht. De vijand durft zich niet te laten zien.

2

Weer thuis staat hij, na een uitgehongerde Daan van boterham- men en chocolademelk voorzien te hebben, ineens weer oog in oog met zijn spiegelbeeld. Nog steeds hetzelfde als vanmorgen. Maar wie is dat hoofd? Ja, Tjerk Koster is de naam. Maar welke lading wordt er door deze naam gedekt? Details van deze lading zijn hem bekend, maar naast elkaar gelegd vormen zij niet meer dan een verzameling scherven. Telkens neemt hij even een nieuwe scherf in de hand zonder erin te slagen hem met een andere scherf te verbinden of zelfs maar een vermoedelijke plaats of betekenis te geven in het grote geheel. Een zak verhalen is hij, losse stukken die het bovendien nog verdommen concrete herinneringen op te roepen aan de feiten die er ooit geweest moeten zijn. Zijn er dan helemaal geen feiten? Een naam is er. En een leeftijd. En een twaalfjarig mislukt huwelijk. En een kantoorbaan. Geboren is hij ook. Op de boerderij van zijn grootvader, bij Slootdorp in de Wieringermeer. Op 17 april 1945 om twaalfuur 's middags - toen de Duitsers met twee vliegtuigbommen de dijk opbliezen en het vruchtbare water massaal de polder binnenstroomde- braken de vliezen van zijn moeder en spoelde hij enige uren later met het vruchtwater naar buiten. Te vroeg, te snel en te paniekerig zijn geboorte én -begreep hij ooit van zijn moeder- totaal onverwacht. Alsof zij niet geweten had dat zij zwanger was en hij zomaar pardoos uit de lucht was komen vallen, in enkele seconden verwekt en gevormd door het gelijktijdige orgasme van twee bommen. Als de vleesgeworden rampspoed kwam hij dus. En hij had er niet eens bij geschreeuwd. Angstig stil, bewegingloos en blauw had hij zich gehouden. Alsof hij aarzel- de zich definitief tot het rijk van deze levenden te bekennen. Er was dus ook een vader die kort na hem verwekt te hebben - omdát hij hem verwekt had, viel er in de woorden van zijn moeder te beluisteren- door de Duitsers werd opgepakt en verzonden naar de binnenlanden van Groot-Europa. Tamelijk lang na de bevrijding - een heldhaftige ontsnapping, een onreisbare zigzagreis door Polen, Duitsland, Rusland, Roemenië - was hij teruggekeerd om na enige tijd voorgoed uit de polder te verdwijnen. Naar zee dit keer. 'Omdat het hem totaal in de bol geslagen was.' Maar hij hield het erop dat deze boerenknecht door de oorlog de wereld buiten de polder ontdekt had en niet meer terug kon in het oude patroon.

Het hoofd in de spiegel schudt meewarig. Verhalen, allemaal verhalen! Maar waar zijn zijn eigen herinneringen? Opgegroeid was hij. Ongemerkt groter en groter geworden en al even ongemerkt was het groter worden opgehouden. Meer kon hij er niet over zeggen. Alleen de verveling van die jaren was nog over. En de eenzaamheid. Zijn verleden begint eigenlijk pas als hij -na twee jaar heen en weer reizen tussen zijn moeder in Alkmaar en zijn baan in Amsterdam -de knoop doorhakt en op een kamer in de buurt van de Noordermarkt gaat wonen. Geen verveling in het gistende Amsterdam van toen. De eufore stemming, de

mooiste creatie van de provobeweging, maakt de contacten makkelijk. Vrienden en vriendinnen schieten om hem heen. als paddestoelen uit de grond. Zijn heksenkring. Hoewel hij soms met de nodige afgunst vriendschappen en liefdes voor het leven ziet opbloeien, blijft het voor hem toch beperkt tot vluchtige ontmoetingen. Dat wat vandaag is moet morgen anders. Wat blijft moet weg. Een verleden bestaat niet. Dat past allemaal wonderwel in zijn eigen schema. Alles is mogelijk. Het onmogelijke is onmogelijk gemaakt. En dat is precies de formule die hij als een bezwering almaar mompelt die eerste avond in zijn eigen kamertje. Door het raampje ziet hij de stad donkerder en donkerder worden en vooral ook stiller en stiller. En als het weer licht wordt en er alleen het geluid van de regen klinkt gaat hij zonder jas naar buiten. Uren loopt hij door de lege stad. Koud en doorweekt komt hij thuis in de overtuiging dat de stad nu ook van hem is. Herboren en hertogen voelt hij zich. Ongekende bronnen van vrolijkheid en uitgelatenheid zijn er bij hem aangeboord. Hevig en opwindend het leven. De verbeelding aan de macht. De werkelijkheid is wat je wil dat zij is. Fantastisch! Weg de verveling. Maar een gevoel van eenzaamheid blijft, al slaagt hij erin door zich verwoed op het tekenen te storten er een opgewekte en produktieve vorm aan te geven. Hele nachten is hij aan zijn tafel bezig, niet langer drijvend, eindelijk gedreven. En niet zonder succes. Hij weet nu wat hij wil en kan. 'Tekenaar' geeft hij op als beroep als hij zich zijn eerste paspoort aanschafft.

Ja, dat tekenen, zijn talent. Wat heeft hij ermee gedaan? Sinds Petra heeft hij zijn tekendoos niet meer aangeraakt. Alsof hij bang was dat zij er net zo op zou reageren als zijn moeder, die zijn schetsboeken vroeger even snel liet verdwijnen als hij ze voltekende en tenslotte zelfs naar meester Kreil, zijn onderwijzer in de derde klas, was gestapt. Meester Kreil die hem, hoe- wel hij het goed met hem en zijn tekenen meende, na liet blij- ven, zijn map met tekeningen uit de kast haalde en ze doorbladerend met de ene hand en almaar in zijn verwarde grijze haar- dos kroelend met de andere, zei dat hij ze mooi vond, maar ... Maar? Tsja. ..Vréémd, oh zo vreemd. Steeds weer die kale uit- gestrekte vlakten met al die geraamten. En tsja. ..Steeds maar weer dat strakke witte gebouw met zijn eindeloze gangen en lege kamers. En dan al die tekeningen van 'het zwarte strand'. Waar haalde hij het vandaan? Strand was toch niet zwart. En dan steeds die oorlog. Als hij zo graag over de oorlog tekende waarom tekende hij dan niet net als de andere jongens gewoon bommenwerpers, tanks, duikboten of kanonnen? Maar dit? Goed getekend, dat wel, maar hij wist niet wat hij ermee aan moest. Wat ging er toch in godsnaam in dat negenjarige koppie van hem om? Ja, wat ging er in dat koppie om? Hetzelfde als er nog steeds in zijn vijfendertigjarige koppie omging? Tevergeefs probeert hij zich voor de geest te halen wat hij toen tekende. Strak staart hij nu naar het hoofd in de spiegel om te zien of hij erachter kan komen wat er in dat hoofd omgaat. Het hoofd in de spiegel slaat de ogen neer, hoewel hij het recht blijft aankijken. Ach wat. Verhalen, allemaal verhalen! Maar wat hadden zij met hem te maken?

Het verhaal bijvoorbeeld van de struisvogel?

Op het moment dat hij eindelijk zijn kop uit het zand trekt wordt hij blind van het licht en doof van het geluid. Jammer. Ondanks deze handicaps slaagt hij erin zijn Beschermster - bezoldigd werknemers bij het Ministerie van het Algemeen Wereldnatuurwezen- te vinden. En daar klopt zij al aan bij de Almachtige.

'Zo meisje, ben jij daar nu alweer. Je komt mij toch niet opnieuw over die struisvogel aan de kop zeuren.'

'Een ongelukje, o Almachtige, ik heb hem zoals U weet met Uw toestemming inderdaad uit het zand gekregen, maar zo waar als ik hier voor U sta, ik heb er geen moment aan gedacht dat het licht en het geluid na zoveel jaren te veel voor hem zouden zijn.'

'Jezus Christus, stom! Wat stom!'

'Mijn excuses, o Almachtige. Het probleem is dat hij nu behalve dat hij weer wil kunnen zien en horen, ook vraagt of hij niet -al is het maar een keertje- mag vliegen. Door dat lange stilstaan, zegt hij, zijn zijn spieren dermate verzwakt dat dat lopen met een snelheid van tachtig kilometer per uur hem nooit meer zal lukken. Eerlijk gezegd, o Almachtige, neig ik ertoe deze wens, hoe extreem hij ook is, te honoreren, met name omdat ik in ons vorige gesprek over hem de concessie heb moeten doen hem weinig tijd te gunnen om zijn zaken op te lossen.'

'Dat zul je verdomme altijd zien dat die krengen misbruik maken van een stomiteit die wij begaan. Nou vooruit, ga je gang dan maar met hem.'

'Het tweede punt, o Almachtige, waarom ik mij verstout mij namens hem tot U te wenden is dat ik hem niet goed kan krijgen zonder ook zijn struise gade...'

'Die heeft zelf een Beschermster, dus daar hoeft u niet druk over maken.'

'Mag ik uit Uw woorden, o Almachtige, opmaken dat haar Beschermster zich reeds tot U heeft gewend, rechtstreeks of middels een verzoekschrift?'

'Om de drommel mag jij dat niet! Ik heb haar Beschermster hier, godzijdank, nog nooit gezien of ook maar iets van hem gehoord.'

'Dat, o Almachtige, vreesde ik al. Hij schijnt een andere opvatting over zijn taken en verantwoordelijkheden te hebben dan ik. En daar dat mij verhindert mijn werk volgens mijn eigen normen uit te voeren, wil ik U toch verzoeken...'

'Daar komt niks van in! Als ik daaraan begin is het eind zoek. Iedereen moet het met z'n eigen Beschermster of Beschermster klaren. En dat de ene zich voor haar cliënt uit de naad loopt en de ander zich nauwelijks iets aan zijn cliënt gelegen laat liggen, ja, dat zijn van die dingen. ..Per slot staat het iedere cliënt vrij het heft in eigen hand te nemen en zichzelf te beschermen.'

'Goed, o Almachtige, ik heb dus Uw toestemming om mijn gang te gaan met hem?'

'Dat zei ik al, maar weet wel dat ik die vogel onthouden zal en dat jij mij niet nóg een keer over hem aan de kop moet komen zeuren.'

'Dat, o Almachtige. zullen wij wel weer zien als het zover is.'

'Ik waarschuw je, Beschermster! Hij staat mij in het geheugen gegrift en ik vrees dat een verzoek om nieuwe gunsten wel eens zeer averechts zal kunnen uitvallen.'

'Ja maar, Almachtige...'

'Ó Almachtige!'

'Ja maar, ó Almachtige, U gaat mij toch niet vertellen dat U het werk dat U mij zelf opgedragen heeft gaat saboteren?'

'Brutaal nest! Uit mijn ogen.'

'Uit Uw ogen, ó Almachtige, maar - naar ik hoop en aanneem - niet uit Uw hart?'

'Weet wel, vrouw, dat ik de macht heb jou wegens een overdreven, al te scrupuleuze en al te perfectionistische taakopvatting te ontslaan.'

'Mag ik U erop wijzen, ó Almachtige, dat U in dat geval nog niet klaar bent met de vakbond, de arbeidsinspectie en de Raad van Arbeid.'

'Hach! Hach! Hach!'

'U lacht, ó Almachtige?'

'Inderdaad vrouw, dit is dus de wijze waarop de Almachtige lacht.'